

Cenk
Özdağ

IŞİD ve ABD'nin olası stratejileri

*Teori
Genel Yayın
Yönetmeni*

Giriş

Yazıda ilkin IŞİD'in künyesi, halifesinin kimliği ve örgüt arkadaşlarıyla tanışma ve kariyer öyküsü anlatılacaktır. Örgüt arkadaşlığının tanışma ortamı, kimi ünlü “cihatçılar”ın hidayeti nerede ve nasıl buldukları gösterilmeye çalışılacaktır. İkinci olarak IŞİD'in kendine özgülüğü, El Kaide Merkez ve El Kaide Irak sürecinden kopuşunu simgeleyen dönemeçler, silahlanması ve terör tarzı üzerinde durulacaktır.

Yazıda esasen ABD'ye ve Atlantik ittifakına yakın kaynaklardan yararlanılacaktır. Bu kaynaklara dayanılarak ve gerçekler düzleminden sapmadan tutarlı bir usamlama yapıldığında IŞİD'in emperyalizmle doğrudan ve dolaylı bağlantısının, esas görevinin bölgenin ege-men devletleri olan Suriye ve Irak'ı zayıflatmak, bölmek ve/veya bu devletleri bölme ve istikrarsızlaştırma sürecine katkı sunmak olduğu görülecektir.

Örgütün adı ve kimliği

IŞİD, Irak-Şam İslam Devleti'nin kısaltmasıdır. Örgütün özgün adı “Devlet el İslamiye fi Irak ve el İslamiye”. Diğer adları Irak İslam Devleti (İngilizcesi Islamic State of Iraq, ISI), “Irak ve Suriye İslam Devleti” (İngilizcesi Islamic State of Iraq and Syria, ISIS) veya “Irak ve Doğu Akdeniz İslam Devleti” (İngilizcesi Islamic State of Iraq and the Levant, ISIL).

İŞİD'in, önceleri El Kaide'nin bir parçası olduğu söylenmektedir¹. İngiltere İçişleri Bakanlığı'nın ilgili raporuna göre İŞİD 2014 Haziran'ında yasaklı terör örgütler arasında sayılmış. 2 Şubat 2014 tarihine kadar İŞİD, resmi makamlarca El Kaide içerisinde yer alıyor olarak görüldüğünden bu tarihten önce yasaklanması söz konusu değildi. Ancak El Kaide'nin 2 Şubat 2014 tarihli resmi açıklamasına göre İŞİD ile El Kaide'nin bağları açık bir biçimde kopmuştur. Dolayısıyla, 2 Şubat 2014 tarihiyle 2014 Haziranı arasındaki dönemde, en azından İngiliz devleti açısından, İŞİD yasaklı terör örgütleri arasında yer almamıştır.

İŞİD sözcüsü Ebu Muhammed El Adnani, medyaya gönderilen ses kaydında şunları söylüyor: "İslam Devleti'nin Konseyi [Şurası] toplanıp halifelik meselesini tartıştı. İslam Devleti halifeliği kurma kararı aldı. Cihatçı din adamı Bağdadi Müslümanların halifesi olarak belirlendi" sözleriyle yeni halife tanıtılmış oldu.² İŞİD'in lideri Ebu Bekir El Bağdadi, şimdye kadar bilinen İslami terör örgütlerinin liderlerinden çok daha güçlü bir konuma erişti.

El Bağdadi kimdir?

Bağdadi 1971 yılında Bağdat'ın 125 km uzağında, Dicle nehrinin doğu yakasındaki Samarra kentinde doğdu. 16 Mayıs 2010-7 Nisan 2013 tarihleri arasında Irak İslam Devleti adlı örgütün "Emir"i olan Bağdadi, örgütün adını 8 Nisan 2013'te "Irak ve Doğu Akdeniz İslam Devleti" olarak değiştirmesiyle birlikte bu sözde devletin Emir'i haline geldi. 29 Haziran 2014'te hilafetin kurulması konusunda verilen örgüt kararının ardından, Bağdadi, İslam Devleti'nin Halifesi ünvanını aldı.

BBC'nin ulaştığı bilgilere göre Bağdadi, Irak İslam Üniversitesi'nde İslam üzerine lisans, yüksek lisans ve doktora çalışmalarını tamamladı³. Gerçek adı Avvad İbrahim Ali El Bedri El Samarraı olan El Bağdadi'nin kendi iddiasına göre soyu Hz. Muhammed'e dayanmaktadır⁴. "Halife" ilan edildiğinden beri de destekçileri tarafından Halife İbrahim olarak anılmaktadır. Bağdadi hakkında kayıtlardan bilinenlerin dışındakiler destekçilerinin sanal ortamda dolaştırdıkları biyografisinden alınmaktadır. Bu biyografinin özgün hali 2013'ün temmuz ayında takma adı Ebu Humam Bekir Bin Abd

1 Home Office (UK), "Proscribed Terrorist Organisations", Ağustos 2014. İngiltere'nin İçişleri Bakanlığı'nca hazırlanan 2014 Ağustos'u'na ait Yasaklı Terör Örgütler raporu.

2 <http://www.businessinsider.com/heres-what-we-know-about-the-caliph-of-the-new-islamic-state-2014-6> , *Agence France Presse*, 29 Haziran 2014, erişim tarihi: 16 Eylül 2014.

3 <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-28560449> , "Abu Bakr al-Baghdadi: Islamic State's driving force", BBC News, 31 July 2014. Erişim tarihi: 17 Eylül 2014.

4 Terrence McCoy, "How ISIS Leader Abu Bakr Al Baghdadi Became the World's Most Powerful Jihadi Leader", <http://www.washingtonpost.com/news/morning-mix/wp/2014/06/11/how-isis-leader-abu-bakr-al-baghdadi-became-the-worlds-most-powerful-jihadi-leader/>, Erişim tarihi: 17 Eylül 2014.

El Aziz El Athari, asıl adıyla Turki El Binali olan Bahreynli bir ideolog tarafından kaleme alınmıştır⁵.

Bucca Kampı: Kader mahkumluğu ya da kariyer planlaması

ABD'nin 2003'teki Irak işgalinin ardından, Bağdadi JJSAJ (Jamaat Jaysh Ahl al-Sunnah wa-l-Jamaah, Sunni Halkın Ordusu Grubu), MSC (Mücahit Şura Konseyi, JJSAJ sonradan bu çatı örgüte biat edip şemsiyesi altına girdi)⁶ ve son olarak da Irak İslam Devleti adlı örgütlere katıldı. ABD Savunma Bakanlığı kayıtlarına göre Bucca Kampı'nda⁷ 2004 yılı Aralık ayına dek Irak'taki ABD kuvvetlerince “sivil enterne” olarak tutulan Bağdadi yetkililerce salıverildi. El Bağdadi'nin salıverildiği dönemde Bucca Kampı'nda meydana gelen olaylar araştırmacı John Pike'a göre şunlar⁸:

7 Ocak 2004'te bir tutuklu kamptan kaçıyor. Kaçışla ilgili raporda gardiyanların deneyimsizliği, görüş alanındaki bulanıklık ve gardiyanlarla yöneticiler arasındaki iletişim sorunları öne çıkmaktadır. 12 Ocak 2004'te 7 tutuklu gece saatlerinde kaçmış, bunlardan 5 tanesi yakalanmıştır. 26 Ocak 2004'te yoğun sisten yararlanan 3 tutuklu gece saatlerinde kaçmış. Görüş mesafesinin 10-15 metreye düştüğü bir sis altında tutukluların çitin altından sürünerek kaçtıkları rapor edilmiştir. 19 Ekim 2004'te 26 yaşında güvenlik altında tutulan bir sığınmacı bilinmeyen nedenlerden ölmüştür.⁹

İşin ilginç, örgütsel faaliyetleri bu denli ortada olan radikal bir İslamcını, ABD insafa gelip salıveriyor. ABD'nin Ebu Garip skandallarına ve Bucca Kampı'nda meydana gelen olaylara bakıldığında hukuku çok da önemsemeyen bir devlet profili çizen ABD'nin konu El Bağdadi'ye gelince aldığı tutum gerçekten de şaşılmalı.

Bu şaşılmalı durum Al Akhbar'ın yazarlarından Mohammed Mahmoud Mortada'nın da dikkatini çekmiş. 13 Eylül 2014'te yayımlanan yazısında, Mortada bu şaşılmalı tabloyu gözler önüne seriyor:¹⁰

- 5 Aaron Y Zelin, 31 Temmuz 2014, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-28560449>, “Abu Bakr al-Bagdadi: Islamic State's driving force”, BBC News. 31 July 2014. Erişim tarihi: 17 Eylül 2014.
- 6 Mücahit Şura Konseyi adlı örgüt Sunni İslamcı terör gruplarının çatı örgütü olarak çeşitli ülkelerin terör raporlarında anılmaktadır. 2006 Ekimi'nde adını Irak İslam Devleti olarak değiştirdiğini beyan eden örgütün o dönemki kararın altında Ebu Hamza El Muhacir'in adı yer almaktadır. Mısır'da doğan El Muhacir, Müslüman Kardeşlere katılmış, sonrasında 1982 yılında Mısır İslami Cihad örgütüne katılarak Bin Ladin'le tanışmanın yollarını döşemiştir. 1999 yılında Bin Ladin'in Afganistan'daki El Faruk Kampı'na katılmış ve bomba yapımı, sabotaj gibi konularda uzmanlaşmıştır. Müslüman Kardeşlerden Bin Ladin'e, Bin Ladin'den İŞİD'e uzanan yolları anlamak birbirinin içine geçen ilişkiler ağını çözmek için hayati önemdedir.
- 7 ABD ordusu tarafından Irak'ın Umm Kasr bölgesinin yakınlarında kurulmuş cezaevdir. Ebu Garip'teki skandalların ardından birçok tutuklu Ebu Garip'ten bu kampa nakledildi.
- 8 John Pike, “Umm Qasr”, <http://www.globalsecurity.org/military/world/iraq/umm-qasr.htm>, erişim tarihi: 17 Eylül 2014.
- 9 John Pike, “Detainee Dies At Camp Bucca”, <http://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/iraq/2004/10/iraq-041020-centcom01.htm>, Erişim tarihi: 17 Eylül 2014.
- 10 Mohammed Mahmoud Mortada, “The mysterious link between the US military prison Camp Bucca and ISIS leaders”, <http://english.al-akhbar.com/node/21519>, Erişim tarihi: 17 Eylül 2014.

“Kompro teorilerinin ötesinde, ki her şeyin bir plana uygun bir biçimde görüldüğünün sıklıkla temellendirildiği bir çağın kompro teorilerinde görüldüğü gibi, İŞİD’in liderlerinin büyük bir bölümünün neden hemen hepsinin Güneydoğu Irak’ta, Umm Kasr’ın yakınlarında ABD’nin işgal kuvvetlerince işletilen Bucca Kampı’nda tutuklu bulunduğunu sormaya hakkımız vardır”.

Mortada'nın da ortaya koyduğu gibi birçok İŞİD lideri aynı kamptan “mezun” olmuşlardı. Mortada'nın verdiği bilgilere¹¹ göre bunlardan bazılarını sayabiliriz: İŞİD'in önde gelenlerinden Ebu Ayman El Iraki, Irak işgali öncesi Saddam Hüseyin'in ordusunda görevliydi. Bucca Kampı'ndan çıktıktan sonra İŞİD'in askeri konseyinde yer aldı. Askeri konseyin diğer bir üyesi Adnan İsmail Necm de Bucca'daydı. O zamanlar Osama El Bilavi (Ebu Abdul Rahman El Bilavi) adıyla biliniyordu. İŞİD, “Musul'un İşgali” operasyonunu ondan sonra adlandırdı. Adnan İsmail Necm de Saddam Hüseyin'in ordusunda yer alan görevlilerden olup yine aynı şekilde Bucca'da tutuklu bulunuyordu. Tutuklanma tarihi Ocak 2005. Bağdadi, Necm ve El Iraki aynı tarihlerde Bucca'da bulunuyordu. Necm, Musul yakınlarında 4 Haziran 2014'te Irak ordusu tarafından ölü ele geçirildi. O güne dek İslam Devleti'nin şura konseyinin başındaydı.

Gerçek adı Samir Abed Hamad Ubeydi El Dulaymi olan Hacı Bekir de Bucca'nın sakinlerindendi. Saddam Hüseyin'in ordusunun albaylarından olan Hacı Bekir Bucca'da tutuldu. Serbest bırakıldıktan sonra El Kaide'ye katıldı. İŞİD'in Suriye'deki başıydı, 2014 Ocak ayının ilk haftasında Halep'te öldürüldü.

ABD'nin kampında çekilmiş fotoğrafının da yer aldığı bir görselle birlikte El Bağdadi'nin kellesine ödül konup gazetelere ilan verildi. Ödülün tutarı 10 milyon dolardı¹². Bağdadi'nin 2004 yılında tutuklanana kadar camide vaaz vermek ve ABD'nin Irak İşgali sıralarında JJASJ adlı örgütle ilişkisi dışında hiçbir ciddi siyasal etkinliği olmadığı halde, Bucca Kampı'ndan salıverilmesinden sonra onunla tarihlerde bu kampta bulunanların yıllar yılı yöneticilik yaptıkları ve/veya ilişkide oldukları örgütlere girip birkaç yıl içerisinde çeşitli terör örgütlerinin yönetici kademelerinde bulunabilmesi şaşırtıcı bir “başarı” öyküsüdür. Halifeliğe giden yolda her şey Bucca Kampındaki tutukluğu döneminde ve hemen sonrasında değişmiş görünüyor.

Değişen ve değişmeyen parametreler

“Mücahit” lider Ömer El Şiştani'nin de El Bağdadi'ninki kadar olmasa

11 Adı geçen bağlantı.

12 <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2657231/Revealed-Obama-RELEASED-warlord-head-ISIS-extremist-army-five-years-ago.html>, Erişim tarihi: 17 Eylül 2014.

da ilginç bir hikayesi var. Onun hikayesini BBC'nin muhabirlerinden Nina Akhmeteli'den okuyalım:¹³

“Tarkan Batiraşvili adıyla doğan ve Gürcistan'ın Pankisi Gorge bölgesinde büyüyen Ömer El Şişhane, Hristiyan babasının hala yaşamakta olduğu Birkiani kasabesindeki küçük ahşap bir evde yaşadı. Suriye ve Irak'taki 'cihat', Şişhane'nin ilk savaş deneyimi değildi. 2008'de Rusya'yla olan savaşta Gürcü ordusunda görev yapmıştı.”

Şişhane, bölgede yaşayan akrabalarından Teimuraz Batiraşvili'nin anlatığına göre iddia ettiği gibi imanı nedeniyle değil, hakkındaki suçlamalar ve fakirlikten dolayı “kutsal yolculuğa” çıkmıştı. Hakkındaki suçlama (askeri muhimmata zimmetine geçirme) nedeniyle polis tarafından aranmıştı¹⁴. Batiraşvili'nin bu iddialarını doğrulayan önemli bulgular bulunmaktadır. Gürcistan Savunma Bakanlığı'nın verilerine göre Batiraşvili (Ömer El Şişhane), askeri muhimmata yasadışı yollardan nakletmek şüphesiyle 2010 Eylülünde tutuklanmış ve üç yıl hapse mahkum olmuştur¹⁵. Alan Cullison'un aktardığına göre babasına İstanbul'a gittiğini söyleyen Bağdadi orada Çeçen diasporasının üyeleriyle tanışıp kendisinden birkaç ay önce davranan ağabeyinin ardından Suriye'deki savaşa götürülmeyi amaçlamıştır¹⁶. Parasızlık ve Rus düşmanlığı kimilerine göre doğru kullanıldığında çok elverişli motivasyonları pekiştirebiliyor. Batiraşvili'nin Şişhane'ye, Tarkan'ın Ömer'e dönüşmesi için motivasyonlar bulundu, Şişhane bir numaralı mücahit haline geldi. Rusya'ya karşı Çeçenlik ve Müslümanlık kimliği, gözüpeklik, silahlara merak ve para bulma motivasyonu birleştirdiğinde Tarkan, Ömer'e dönüşmeye başlamıştı. Kökten dinciliğin bileşenleri bu örnekte de tamamlanmış görünmektedir.

Profesyonel Ordu gibi çalışıyorlar

El Bağdadi'nin aldığı yoğun dini eğitimin etkisiyle “Haçlı dünyaya karşı” entelektüel bir zihin cihadı başlatması beklenebilirdi. Bir ruhban sınıfındansa paralı asker topluluğuna benzeyen yönetim kademesiyle bunun tamamen dışında bir profil çizen Bağdadi'nin tüm yardımcıları (bakanları) ya eski askerlerden yahut dünyanın çeşitli yerlerinde terör eğitimi almış eski cihatçılarından oluşuyor. IŞİD'in başarısını araştıran terör uzmanları Ben Hubbard ve Eric Schmitt, New York Times gazetesine yazdıkları bir yazı-

13 Nina Akhmeteli, 9 Temmuz 2014, “The Georgian roots of Isis commander Omar al-Shishani”, <http://www.bbc.com/news/world-europe-28217590>, Erişim tarihi: 17 Eylül 2014.

14 Nina Akhmeteli, 9 Temmuz 2014, “The Georgian roots of Isis commander Omar al-Shishani”, <http://www.bbc.com/news/world-europe-28217590>, Erişim tarihi: 17 Eylül 2014.

15 Alan Cullison, 19 Kasım 2013, The Wall Street Journal, <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052702303309504579181962177007316>, Erişim tarihi: 17 Eylül 2014.

16 Alan Cullison, 19 Kasım 2013, *The Wall Street Journal*, <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052702303309504579181962177007316>, Erişim tarihi: 17 Eylül 2014.

da Bağdadi'nin yardımcı seçme ölçütlerini özlü bir biçimde ortaya koyuyorlar¹⁷: “O [Bağdadi] askerleri yeğliyor, o denli ki yönetim kademesi Saddam Hüseyin'in ordusundan birçok görevliyi barındırıyor.”

Hüseyin'in ordusunda yarbay rütbesinde bulunmuş Fadel El Hayali, Bağdadi'nin en tepedeki yaverlerdenken diğer bir eski yarbay olan Adnan El Siyevdavi ise Bağdadi'nin askeri konseyinin en önde gelenlerinden biridir¹⁸.

Yeminli bir laiklik ve BAAS düşmanı olarak nitelenebilecek El Bağdadi eski Irak askerlerine talip görünüyor. IŞİD'in Irak hapishanelerindeki mahkumları serbest bırakırma girişimleri her nedense kendisiyle çalışabilecek askerleri de kapsıyor. Askeri deha, birikim eski Irak askerlerinden, insan malzemesi yoksul, geri kalmış bölgelerin “imanlılarından”, medya gücü Suudilerden¹⁹ oluşmaktadır. IŞİD, adeta profesyonel bir ordu gibi mesleki oryantasyona göre görev paylaşımı yapan ve niteliksiz paralı askerleri sevk ve idare eden uzmanlardan oluşan bir kurmay heyetince yönetiliyor.

Örgütün önünün açılması ve Suriye'den hortlama

“Cihatçı” örgüt her nedense kendi dinlerini en doğru yaşadıkları kutsal topraklarda değil de Esad rejiminin güçleriyle savaştırılan “Özgür Suriye Ordusu” adlı şemsiye örgütün altında geliştirildi. “Özgür Suriye Ordusu”nun adının aksine gerçek niteliği ABD kongresine rapor hazırlayan şahinler tarafından çok net bir biçimde ortaya konmaktadır: “*Silahlı Suriye muhalefeti birlik içerisinde olmasa bile tanımlanabilir, örgütlenebilir ve etkin olabilir bir yapı. Karargahı resmen Türkiye'de bulunan [raporun hazırlanıldığı dönemde] Özgür Suriye Ordusu geleneksel anlamda bir askeri düzende olmaktan çok bir şemsiye örgüt gibi faaliyet göstermektedir.*”²⁰

Şahinler bununla da kalmamış 2012 Martı'nda Suriye'yle mücadele edenlerin bünyesinden nelerin çıkabileceği konusunda uyarılarda bulunmuş: “[Esad] rejimine karşı çalışan El Kaide'yle ilişkili terörist hücrelerin ortaya çıkması ABD ve silahlı muhalefete maddi destek çağrısında bulunanlar için tehdit oluşturmaktadır.”²¹

17 Ben Hubbard ve Eric Schmitt, 27 Ağustos, 2014, “Military Skill and Terrorist Technique Fuel Success of ISIS”, New York Times, <http://www.nytimes.com/2014/08/28/world/middleeast/army-know-how-seen-as-factor-in-isis-successes.html>, Erişim tarihi: 17 Eylül 2014.

18 Terör uzmanı Ebu Hanyeh'in söylediğine göre IŞİD'in medya departmanının başlarındakilerin tümü Suudilerden oluşmaktadır, aynı bağlantı.

19 Aynı bağlantı.

20 Joseph Holliday, “Syria's Armed Opposition”, Middle East Security Report 3, Mart 2012, Washington.

21 Joseph Holliday, “Syria's Armed Opposition”, Middle East Security Report 3, Mart 2012, Washington.

Tüm bu uyarıları kenara itilerek (ya da göz önüne alınıp, göz göre göre) bu cihatçı gruplar desteklenmiştir. Bu tutum söz konusu raporda da görülüyor:

“Silahlı muhalefetin ağırlıklı olarak Sünnilerden oluşması, isyanın mezhepçi ve radikal potansiyeliyle ilgili kaygıları arttırmaktadır. Bir gazeteci şunları aktarıyor: ‘Karşılaştığım hemen her savaştı... Sünni Müslümandı ve bunların çoğu da koyu dindardı’. Ancak muhalefet, Esad rejiminin söylediği gibi ‘tamamıyla Selefi, Cihatçı, Müslüman Kardeşler yanlısı, El Kaide ve terörist’ değil. ‘İslam için savaşıyorlar ancak İslamdan etkileniyorlar’, ‘İslam yasakladığı halde içki içenleri var, bazıları dua etmiyor, dahası savaştı arkadaşıları onları dua etmeye zorlamıyor’.”²²

Esad’a karşı savaşan teröristlerin vahşiliğinden “hoşgörü” çıkartmaya çalışanların, son aylarda yaşananlardan sonra o “içki içen, dua etmeyen” savaşçıların ne adına savaştıklarını ve hâlâ yaşayıp yaşamadıklarını açıklamalarını dört gözle bekliyoruz. Bu açıklamanın gelmeyeceği kesin. Çünkü sözü edilen raportörler neredeyse bu kişilerin Esad karşıtı muhalefetin esas olduğunu söyleyebilmekte ve şu yalanı ortaya atabilmektedir:

“Esad rejimi cihatçı militanları pekala tam da krizin ortasında yabancı müdahaleyi karmaşıklaştırmak için salıvermiş olabilir.”²³

Özgür Suriye Ordusu’nun desteklenmesi ve konuşlandırılması sürecinde, Esad’ın zayıflatılmasıyla birlikte El Kaide, Irak’ın mirasını sahiplenen El Nusra Cephesi, IŞİD gibi örgütlerin palazlanması için gün doğdu. Bölgenin egemen devletleri olan Suriye ve Irak’ın yöneticileriyle yaşanan gerilimler ABD’nin sürece dahline işaret etmektedir. Sünni Müslümanları “kazanma” stratejisiyle perdelenen süreç esasında “Alevi” Esad ve “Şii” Maliki düşmanlığını körüklemenin planlı ve sistemli bir pratiğidir. Bu liderleri egemen devletlerin liderleri yerine bölgedeki etnik gerilimlerin tarafları ve dahası o tarafların etnik-dini liderleri gibi sunmak tam da bu sürecin ruhuna uygundu. Bu oyunun bir örneğini aşağıdaki paragrafta da görüyoruz:

“El Anbar vilayetinin büyük bir bölümünde ve şimdilerde giderek diğer Sünni vilayetlerinde de, Sünni aşiretler kendi çıkarlarına karşı olduğunu düşündükleri El Kaide’nin etkisini ABD’nin ayaklanma karşıtı çabalarıyla işbirliği içinde kırmaya çalışıyor. Diğer vakalara gelince, El Kaide Irak ve diğer Iraklı isyancılar arasında çarpışmalar olmuştur. Tıpkı 2007 Haziranı’nda Bağdad’a komşu Amiriyah’ta olduğu gibi... ABD’li komutanlar,

22 Joseph Holliday, “Syria’s Armed Opposition”, Middle East Security Report 3, Mart 2012, Washington.

23 Joseph Holliday, “Syria’s Armed Opposition”, Middle East Security Report 3, Mart 2012, Washington.

Sünni isyancılar ile El Kaide ve Irak arasındaki yarılmayı Sünni isyancılarla seçici bir şekilde işbirliği yaparak (Sünni Iraklıların ileride ABD kuvvetlerine ve Iraklı Şiiilere karşı savaşma potansiyelleri nedeniyle tartışmalı bir strateji) arttırmaya çalıştıklarını söylüyorlar. Bu stratejinin Maliki ile Irak'taki ABD komutanı General David Petraeus arasındaki gerilimi artırdığı tespit edilmiştir.”²⁴

IŞİD'in ortaya çıkış koşullarını betimlerken ABD yanlısı bir başka raporda şunlar söyleniyor: “Suriye’de, Esad rejimi ülkenin büyük bir bölümünde denetimi yitirmiş bulunmaktadır. Rejimin zorbalıkları ve mezhepçilik şiddet yanlısı bir İslamcılığın, özel olarak da IŞİD ve El Nusra Cephesi’nin turmanmasına yol açmıştır.”²⁵

O halde sorulması gereken soru şudur: Esad’a karşı cephe oluşturulurken ABD, PKK ve İslamcılar Esad’ın gücünü zayıflatarak kontrol dışı alanların doğmasına yol açmamış mıdır? Bu süreç bilinçli midir? Yoksa, hedeflerden bir sapmayla mı sonuçlanmıştır? Eğer bölgedeki IŞİD terörüne karşı direniş “Kobane direnişi”, “Suriye özerk Kürt bölgesi direnişi” gibi adlarla anılıyorsa sürecin kazananlarına bakarak sürecin bilinçli olduğunu söyleyebiliriz. PKK dün sahip olmadığına kavuşmuştur. ABD bölgeye müdahalesinin çok daha az tepki çekeceği bir ortamı yaratmıştır. IŞİD etrafında oluşan tampon bölgelerle kendini güvenceye almış, bölge ülkeleri ise sürekli bir IŞİD tehdidiyle “büyük kurtarıcı”nın yönlendirmelerine daha açık gelmiştir. Birkaç yıl öncesine kadar tepki çekebilecek olan “Almanya peşmergeleri silahlandırıp eğitiliyor”, “İngiltere peşmergelere ve YPG üyelerine silah sağlıyor”, “ABD’nin bölgeye insancıl müdahalesi gerekebilir” türünden haberler bir “umut” kaynağı olarak ilerici kesimlere sunulmaya çalışılıyor. Böylelikle Amerikan karşıtlığı ve genel olarak Batı karşıtlığı IŞİD yanlısı bir konum olarak gösterilmeye çalışılıyor. Bu kadar kazanç şayet bilinçsiz sonuçlanmışsa, Suriye ve Irak’ın düşmanları inanılmaz derecede şanslı görünüyorlar.

IŞİD yönetiminin çerçevesi

Caris ve Reynolds’un ABD hükümetine ve yetkililerine sunulmak üzere hazırladıkları raporda IŞİD’in yönetim gücü şu şekilde özetleniyor:

“Elde bulunan veriler gösteriyor ki IŞİD Suriye’de kendi kontrolü altındaki bölgelerdeki hem kırsal hem de kentsel alanları yönetme kapasitesine sahip. IŞİD, özellikle Rakka’daki, siyasi ve askeri mücadelelerini birleşti-

24 Kenneth Katzman, “Iraq: Post-Saddam Governance and Security”, CRS [Congressional Research Service] Report for Congress, Congressional Research Service, 2007: ABD Kongre üyelerine “Irak: Saddam Sonrası İdare ve Güvenlik” başlıklı rapor.

25 Kimberly Kagan, Frederick W. Kagan ve Jessica D. Lewis, “Defeating ISIS”, Middle East Security Report, 23, Eylül 2014, Washington.

rerek, diğerlerinin yanı sıra din, eğitim, yargı, güvenlik alanlarını, insani ve altyapısal projeleri içeren bütünsel bir yönetim sistemi inşa etmiş durumda. Rakka, İŞİD'in hükümrانlık alanının merkezi olmasının yanı sıra İŞİD'in halifelik vizyonunun tam anlamıyla gelişmiş bir örneğini sunuyor.”²⁶

İŞİD'in yönetim kapasitesi ABD'nin yönetiminin özellikle ilgisini çeken bir konu. Bölgede sürekli bir İŞİD varlığının desteklenip desteklenmeyeceği İŞİD'in öz gücüne, Suudi Arabistan ve İsrail'in verebileceği örtülü desteğin kapsamına ve son olarak da bölgedeki diğer aktörlerin gücüne göre değişiklik gösterecektir. Bu konuya ihtiyatlı yaklaşılmasına karşın hazırlanan raporlarda kimi zaman abartılı yorumlara da rastlanabiliyor. Yine de genel olarak İŞİD'in yönetim gücü konusunda henüz net bir notlamanın yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Raporlarda gözlenen ihtiyatlı tutuma karşın İŞİD'in hükümrانlığı altında bulunan bölgelerdeki kurumsallaşma ölçütlerinin yoğunlaştığı başlıkları görmek öğretici olacaktır. Başlıklar büyük oranda örgütün üye ve sempatan kazanma olanaklarıyla ve bölgede etkin bir milis güç olabilmesini sağlayacak yapılarla sınırlı kalmış görünüyor. Birkaç örnek sunalım. Bu örneklerden ilki yerel polis kuvvetlerinden ayrı bir amaç çerçevesinde faaliyet gösteren dini polis (ya da ahlak polisi diyebileceğimiz) teşkilatıdır:

“Dini Polis (El Hizbe)

Yerel polisin aksine, ‘şeytanın kaynaklarını kurutmak, itaatsizliğin önüne geçmek ve Müslümanları iyi bir yaşama yöneltmek için ahlakı destekleme ve günahı önleme’ yetkisine sahip.”²⁷

El Hizbe'nin ele geçen bölgelerde hızla kurulduğunu görmekteyiz. Halep ve Rakka bölgelerinde henüz tam olarak raporlanmamış ve muhtemelen kayda geçmemiş miktarda El Hizbe yapısı bulunmaktadır. Bu yapıların kayda geçmemeleri, esasında, söz konusu yapıların disiplinsizliğine işaret edebileceği gibi arzu edilen işlevin hareketli ekiplerle daha rahat gerçekleştirilebileceğinden kaynaklanmış da olabilir.

Caris ve Reynolds'un raporunun geneline hakim olan ihtiyatlılığın dışına çıkıldığı konulardan biri İŞİD'in eğitim hizmetleridir. Raporda İŞİD'in sempatan kitlesini arttırmasının yoluna özel bir önem atfediliyor:

“İŞİD, kendisini çocukların beynini yıkayan bir terörist örgüt olarak görmüyor, aksine kendi yurttaşlarını eğiten egemen bir devlet gibi görüyor. Bununla beraber, mesleki eğitimin ve teknik eğitim programlarının yoklu-

26 Charles C. Caris ve Samuel Reynolds, “ISIS Governance in Syria”, Middle East Security Report 22 [Orta Doğu Güvenlik Raporu 22], Temmuz 2014, ISW [Institute for the study of war], Washington.

27 Charles C. Caris ve Samuel Reynolds, “ISIS Governance in Syria”, Middle East Security Report 22, Temmuz 2014, ISW [Institute for the study of war], Washington.

ğu IŞİD'in uzun dönemli eğitim stratejisindeki bir eksikliğe işaret ediyor olabilir. Kısa ve orta vadede, IŞİD teknik gereklilikleri yerel çalışanlardan veya Suriye'ye yerleşen yabancı uyruklu göçmenlerden karşılayabilir. Gelgelelim, Suriye topraklarını uzun vadede etkin bir biçimde yönetmek için, IŞİD, İslami ilimlerin dışındaki alanlarda da eğitim vermelidir.”²⁸

El Hizbe'nin hareketli ve henüz kayda geçmeyen gücünden birçok açıdan farklılaşan bir kurum olarak “yerel polis” de rapora yansıyan başlıklarından biri:

“Yasal yönetimi sürdürebilmek için, IŞİD Halep ve Rakka vilayetlerinde yerel polis kuvvetleri sağlıyor. Haziran 2014'te yayımlanan Halep vilayetine ilişkin rapora göre, polis kuvvetlerinin ana görevi “mahkemenin uygulayıcısı” olmaktır. Polis, buna ek olarak, kasabaların içinde devriyeler iç güvenliği sağlamakla görevlidir... IŞİD'in iddiasına göre Halep vilayetinde 10 polis karakolu bulunmaktadır.”²⁹

IŞİD'in sahip olduğu veya sahip olduğunu iddia ettiği yerel polis, El Hizbe, uygulanan korku politikaları bir arada ele alındığında hedeflenenin ne olduğu açıktır. IŞİD, önceki terörist yapıların aksine, belirli bir hükümlerlik bölgesi, sürekli bir insan kaynağı, düzenli silahlı birlikler ve meşru sayılacak kurumlara sahip olmayı hedefliyor. Tüm bunlar içinse kendisine sürekli bir insan kaynağını ve etrafında geniş yığınlardan oluşan bir koruma çemberi yaratmaya çalışıyor. Bu son hedef, sözü edilen raporda incelemeli bir şekilde tarif edilmiş:

“Askeri hizmet mensupları geleneksel devletlerde sıklıkla itibar görürler. IŞİD de sivil halk ile ordu arasında benzer bir ilişki kurma arzusunda. Göz önüne alınması gereken diğer bir olasılıksa IŞİD'in askerlik yaşı gelmiş erkekleri mecburi askerlik hizmetine zorlamasıdır. IŞİD sivil halka uyguladığı yıldırma taktikleriyle biliniyor, bu nedenle bölge sakinleri askerliğe alma merkezlerine adlarını yazdırmamanın sonuçlarından korku duyabilirler.”³⁰

IŞİD'in hizmet siyaseti:

IŞİD'in yarattığı etkileri, yalnızca, sık sık medyada görüntülenen şiddet eylemlerine bağlamak hatalı olacaktır. IŞİD silahla ve vahşi şiddet eylemleriyle yarattığı korku ortamında tek muktedirin kendisi olduğunu ikna etme sürecini, yerelerde hizmet tekelleri kurarak “tek kurtarıcı”nın da ken-

28 Charles C. Caris ve Samuel Reynolds, “ISIS Governance in Syria”, Middle East Security Report 22, Temmuz 2014, ISW [Institute for the study of war], Washington.

29 Charles C. Caris ve Samuel Reynolds, “ISIS Governance in Syria”, Middle East Security Report 22, Temmuz 2014, ISW [Institute for the study of war], Washington.

30 Charles C. Caris ve Samuel Reynolds, “ISIS Governance in Syria”, *Middle East Security Report* 22, Temmuz 2014, ISW [Institute for the study of war], Washington.

disi olduğu inancıyla pekiştirmeyi hedefliyor. Bu hedefe uygun bir hizmet stratejisi de rapora yansımış:

“[IŞİD’in yaptığı yardımlar] çoğu kez yiyecek, giyecek, benzin ve tıbbi yardımlar biçiminde olurken Dava buluşmaları gibi idari yönetimin erken biçimleriyle uyumlu bir şekilde yürütülmektedirler. IŞİD’in insani yardım sağlamasının diğer bir nedeni ise bunun IŞİD’e bağımlılık ilişkisinin inşasının kolay bir yolu olmasıdır. Şayet IŞİD başka türlü yardım bulamayacak kişilere veya bulsalar bile ekonomik açıdan zor durumda olan sivillere pazar fiyatlarının altında insani yardım sağlayarak hayati önemdeki hizmetler üzerindeki tekeli adım adım kurabilir.”³¹

IŞİD’in hizmetleri erzak, giysi sağlamak veya elinde bulundurduğu mallarla pazar fiyatlarını düzenlemek ve yoksullar arasındaki ekonomik farklılıkları gözeten tarifeler uygulamaktan ibaret değil. Elinde bulundurduğu enerji santralleri, üretim araçları sayesinde elindeki hizmet tekeli farklı alanlara da yaymakta. Bir örnek olarak, IŞİD’in hükümranlığı altında bulunduğu söylenen Halep vilayetine daha yakından bakalım:

Halep, 110 kmx120 km’lik bir dikdörtgen biçiminde ve toplamda 10.000 kilometrekarelik bir alan işgal etmektedir. Kuzey sınırı Türkiye, batı sınırı Suriye, güney sınırının bir bölümü Hum Vilayeti ve son olarak da doğu sınırı Rakka vilayeti ile PKK’ya bağlı güçlerin ve Kürt nüfusun oluşturduğu Ayn El Arab adlı bölgeden oluşmaktadır. Betimlenen alan dünyadaki 48 ülkenin yüzölçümünden daha geniştir. Bu bölgede 5 şehir, 450 köy bünyesinde 1.2 milyon insan yaşamaktadır. Yine aynı bölgede IŞİD kontrolündeki alanlara elektrik sağlayan enerji santralleri bulunmaktadır.³² Bu enerji santralleri, bölgenin büyüklüğüyle ve bu bölgenin sakinlerinin teknik bilgisiyyle birlikte düşünüldüğünde IŞİD’in sürekli olarak bölgede kalması için gerekli maddi olanakların bulunduğunu düşündürmektedir. Ancak bölgede bu tür bir varlığın sağlanması için IŞİD’in hükümranlık alanını çevreleyen egemen devletlerin bir çatışmasızlık ortamına ikna edilmesi, IŞİD’in de “sürekli cihat” doktrini ve stratejisinden başka bir konsolidasyon aracı bulması gerekmektedir. Bugün, her iki koşul da gerçekleşmesi çok uzak farazi durumlardan öte bir anlam taşıyor.

Şahinlerin ve ABD’nin stratejisi

Mevcut durum hakkındaki bu raporların esas amacı ABD’nin egemenliklerinin bir yol haritası çıkarmasına yardımcı olmaktır. Bu konuda şahinlerin görüşleri son derece önemlidir. Çünkü ne zaman konu askeri ala-

31 Charles C. Caris ve Samuel Reynolds, “ISIS Governance in Syria”, Middle East Security Report 22, Temmuz 2014, ISW [Institute for the study of war], Washington.

32 Charles C. Caris ve Samuel Reynolds, “ISIS Governance in Syria”, Middle East Security Report 22, Temmuz 2014, ISW [Institute for the study of war], Washington.

na gelse, Şahinlerin raportörlerinin ABD Dış İşleri ve Savunma Bakanlıklarına sundukları önerilerin hayata şu veya bu ölçüde geçirildiğini görmekteyiz. Şahinlerin önerdikleri strateji aşağıdaki gibidir:

“Bölge için dört stratejik hedefimiz olmalıdır:

- IŞİD ve El Nusra’yı mağlup edip yok etmek: onların yerel ortaklarını mağlup etmek veya hizaya sokmak.

- Egemenliği inşa etmek, Irak ve Suriye’deki devletleri meşru kılmak ve bu sayede onlar İran’ın siyasi ve askeri kontrolünü reddeden El Kaide tipi örgütlerin yeniden oluşmasına engel olabilsinler.

- Bölgesel tarikatçılığı azaltmak ve ABD’nin müttefiklerini korumak için İran’ın bölgesel hegemon olmasını engellemek.

- Ürdün ve Lübnan gibi halihazırda tehdit altında olan egemen devletlerin bekasını sağlamak³³”

Şahinlerin stratejilerinden anlıyoruz ki IŞİD’le mücadelenin hedefinde gerçekte şu üç madde bulunmaktadır:

1- Bölgede ABD’nin doğrudan veya dolaylı kontrolünü yeniden kurmak.

2- İran’ın bölgesel gücünü kırmak ve etki alanını daraltmak (Lübnan’ın bekası için çalışmanın altında Lübnan Hizbullahı’nın direncini kırmak bulunmaktadır).

3- Irak ve Suriye’de ABD’yle uyumlu devlet veya devletçikler kurmak.

ABD’nin bölgesel planlarını hayata geçirmesinde görüldüğü gibi stratejinin kimi maddeleri açıkça (İran’ın bölgesel hegemon olmasını engellemek), kimi maddelerse kapalı olarak (Ürdün ve Lübnan devletlerinin bekasını sağlamak) ABD’nin daha somut hedeflerine işaret etmektedir. Irak ve Suriye’ye yönelik planlarsa daha şimdiden uygulama alanı bulmuş gibidir. Irak’ta resmi devletin egemenlik alanları ilga edilmiş ve sürekli olarak bir tampon bölge olarak işlev gören Kürdistan ve IŞİD bölgelerine ayrılmış durumdadır. Benzer bir bölümlenme Suriye için de geçerlidir. Halep ve Rakka vilayetleri başta olmak üzere kimi bölgelerde IŞİD’in egemenlik alanını derinleştirdiğini görmekteyiz.

Durum tahlilleriyle siyasi temellendirmeyi, tahlille stratejiyi birbirine karıştıran ve bu yönüyle ABD siyaseti içinde de tahlilleri üzerinden bir iç siyaset stratejisini yürütmeye çalışan şahinlerin IŞİD’in genişlemesinin sorumluluğunu çoğu zaman Esad’a ve/veya bölgede plansız bir sürecin sonunda beliren bir yan ürüne attığını görüyoruz. Bu da iç siyasetin oluştu-

33 Kimberly Kagan, Frederick W. Kagan ve Jessica D. Lewis, “Defeating ISIS”, Middle East Security Report 23, Eylül 2014, Washington.

rulmasında da işleve sahip olan raporların “tarafsız” durum tahlillerinden oluştuğu kanısının doğruluğunu zayıflatıyor. Söz konusu raporların gerçeği arayan bir saikle oluşturulduğu varsayılıyorsa, ABD kongresi için rapor hazırlayanların araştırma yeterlilikleri bir hayli küçümseiyor demektir. Bu küçümsemeye kalkışmadığımızdan, raportörlerin amacının salt bir durum tahlilinden ziyade “tarafsız” bir dilin içerisine Irak ve Suriye devletlerinin ABD'nin planlarına uygun hale gelebileceği ortamın siyasi argümanlarını yerleştirmek olduğunu görebiliyoruz. Bir örnek:

“Esad’ın zorbalığı ve insani kriz El Nusra Cephesi’ne yaradı ve kapsayıcı ve istikrarlı hükümet oluşturma beklentilerine zarar verdi. Ölü sayısı Birleşmiş Milletler verilerine göre 2014 Nisanı’nda iki yüzbin kişiye yaklaşıyordu. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komisyonu’nun tahminlerine göre 3 milyondan fazla Suriyeli ülkelerini terk etti, 6.4 milyon ise ülke içerisinde yer değiştirdi.”³⁴

Görüldüğü üzere, Şahinlere göre IŞİD ve El Nusra Cephesi’nin doğma nedeni Esad rejimidir. Oysa kendi açıklamalarındaki rakamlara ve olayların gerçekleştiği tarihlere baktığımızda söz konusu örgütlerin tırmanışa geçmeleri ve IŞİD’in bu adla hilafeti kuracak noktaya gelmesi Suriye’nin ve Irak hükümetlerinin hizadan çıkmasıyla başlamaktadır.

ABD'nin siyasal ve yapısal çıkmazları

ABD'nin hedeflerinin ve yürüttüğü siyasetlerin kimi zaman uyuşmamasından kaynaklanan sorunlar aşılabilir görülüyor. Sünnileri kazanarak Esad’ı ve İran’ı yalnızlaştırma ve zayıflatma stratejisiyle IŞİD’e karşı bölgede müttefiksiz ve istihbaratsız kalma sorunuyla; Müttefik ve istihbarat elde etme hedefiyle de ana stratejisinden sapma ve Sünni Araplar arasındaki ittifak olanaklarını daraltma sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır. Buna alternatif olarak sunulan öneri yakından bakalım:

“Irak ve Suriye’yi bir kenara atan ABD şu an bir strateji kurmak için gerekli olan temel istihbarat ve mevcut durum bilgisinden yoksun. ABD varsayımları test ederek anlayışını zenginleştiren, istekli Sünni Araplarla dostluğunu geliştiren ve karar almaya daha uygun koşulları yaratan yinelemeli bir yaklaşıma ayak uydurmalıdır.”³⁵

Öneri açıkça uzun vadeli planlar için kısa vadeli ve yüksek riskli “deneme yanılma” yöntemini kapsıyor. Bu türden bir öneri ilk bakışta çok saçma gelecektir. Ancak bu önerinin önerilme nedenleri görüldüğünde bu saçmalığın bir açmazın ifadesi olduğu anlaşılacaktır. Bölge ülkeleri arasın-

34 Kimberly Kagan, Frederick W. Kagan ve Jessica D. Lewis, “Defeating ISIS”, Middle East Security Report 23, Eylül 2014, Washington.

35 Kimberly Kagan, Frederick W. Kagan ve Jessica D. Lewis, “Defeating ISIS”, Middle East Security Report 23, Eylül 2014, Washington.

da destek sağlanabilecek ülkelerin yalnızca Ürdün, Lübnan ve Türkiye olduğu gerçeği, “bölgede istihbarat ve nüfus” isteyen ABD’yi daraltmaktadır. Yine de bu ülkeler en çok dillendirilen ve dillendirilmesi de gereken ülkeler olarak raporlarda göze çarpıyor:

“Bölge devletleri [ABD’nin girişiminde] önemli roller oynayacaktır. ABD Suriye’deki aşırıları desteklemekte olan ülkelere desteklerini azaltmaları ya da doğrudan kesmeleri konusunda olası tüm baskıyı yapmalıdır. Şayet destekçi aşırılardan Katar gibileri davranışını değiştirmeyi reddederse, ABD uluslararası ortaklarıyla birlikte desteği önlemeli ve destek verenlere yaptırımı göz önünde bulundurmalıdır. Türkiye’yle hassas bir diplomasi kurularak Ankara desteğini çekmesi için ikna edilmelidir. Türkiye’nin aşırıları öncelikle ABD’ye ve uluslararası ölçekteki pasifliğe yanıt olarak garantici bir stratejinin bir parçası olarak destek veriyor olabileceğinden ötürü, ABD’nin stratejisindeki bir değişikliğin Türk politikasındaki bir değişikliği kolaylaştırması olasıdır.”³⁶

Türkiye’nin ve diğerlerinin (Ürdün ve Lübnan) bu denli öne çıkma nedenlerini aşağıda görebiliriz. Rapora göre asla yapılmaması gerekenler şunlar³⁷:

1- Hiçbir şey yapmamak

2- IŞİD’i sekteye uğratmak. IŞİD’in mağlubiyeti olmaksızın ya da IŞİD yok edilmeksizin yapılacak bir sekteye uğratma eylemi Irak ve Suriye’de kalıcı ABD askeri operasyonlarının formülü olacaktır. Bununsa bir sonu ya da başarılı bir sonucu olmayacaktır.

3- Esad işbirliği yapmak. Esad, katı Alevi mezhepçiliğinin birincil simgesi olması nedeniyle El Nusra ve IŞİD gibi aşırı Sünni gruplara verilen desteği arttıracığından IŞİD’e karşı etkisizdir. Onunla işbirliği başarısız olmakla kalmayacak Sünni Arapların ABD’nin kendilerine karşı olduğuna inanmalarına yol açacak ve ileride IŞİD’e karşı onlarla yapılabilecek ittifakların önüne geçecektir.

4- İran’la herhangi bir düzeyde işbirliği yapmak. İran bölgede mezhepçiliğin birincil simgesidir ve tercihen aşırı Şii grupları desteklemektedir. Milli güvenlik kuvvetleriyle uluslararası bir yapıya girmesi sonucunda kendi kuvvetleri ve terörist gruplarıyla birlikte gelecektir. İran’la işbirliği yapmak Esad’la yapıldığında olacağı gibi Sünni algıda aynı sonuçlanacaktır.

5- Irak ve Suriye üniter devletlerinin parçalanmalarına razı gelmek. Müslüman dünyadaki tüm sınırlar yapay ve sömürgecilerin dayatmalarıyla

36 Kimberly Kagan, Frederick W. Kagan ve Jessica D. Lewis, “Defeating ISIS”, Middle East Security Report 23, Eylül 2014, Washington.

37 Kimberly Kagan, Frederick W. Kagan ve Jessica D. Lewis, “Defeating ISIS”, Middle East Security Report 23, Eylül 2014, Washington.

yapılmıştır. Bunların şiddet yoluyla yeniden şekillenebileceğinin kabulü, Afrika ve Ortadoğu’da savaşları meşru kılacaktır. Aşırı derecede yerleşmiş güvenlik kuvvetleri IŞİD’e karşı etkin bir şekilde iş göremez. El Kaida bağlantılı grupların gelecekte de ortaya çıkmasına olanak tanıyan koşulların yeniden oluşmasını engellemek için Irak ve Suriye devletlerinin kaynakları gerekli olacaktır.

6- El Nusra Cephesini güçlendirmek. Yalnızca IŞİD’i hedefe almanın olası sonuçlarından biri de budur ve bu tam bir felaketle sonuçlanacaktır.

7- Bağımsız bir Kürdistan’ı desteklemek. Bağımsız bir Kürdistan üniter bir Irak’ın parçalanmasını sağlayacaktır ki bu IŞİD’in büyük stratejik hedefidir. Bu aynı zamanda yalnızca Irak ve Suriye’nin değil Türkiye ve İran’ı da içine alacak şekilde bölgenin istikrarsızlaştırmasını alevlendirecektir. Dahası, Irak Kürtlerinin iç dinamikleri göz önünde bulundurulduğunda, oluşturulması hedeflenen üniter bir Kürdisyan’ın koşullarının olduğu sanılması nedeniyle bu tam anlamıyla bir yanılgıdır.

Bu 7 maddeden de anlaşılacağı üzere, etnik-mezhepsel temelli ayrışmalar ve orta-uzun vadeli ABD hedefleri nedeniyle Esad’lı bir Suriye, İran’a yakın veya Suriye-Mısır çizgisinde bir Irak ile işbirliği olanaksızdır. Öte yandan bölgede Sünni Arapları kazanma hedefi de uygulanması güç bir hedefdir. Özellikle ABD eliyle bölgeye yapılacak bir askeri müdahale IŞİD saflarında ve çevresinde ABD aleyhtarı bir hava oluşturup bölgenin güçlerini ABD’nin karşısında birleştirebilir. Bu nedenle IŞİD’e karşı görünürde uygulanacak siyasetlerin ABD’yi bölgeye yerleştirmeye odaklanacağını söylemek daha gerçekçi olacaktır. Bu sayede Sünni Arap kitlelerini karşılarına almaktansa içerisinde bölünmeler yaratıp Irak ve Suriye’ye etki edebilecek yeni kuvvetler yaratılabilecek ve bu iki ülkeye karşı ABD varlığı daha yakından ve uluslararası toplumun rızasıyla hissettirilebilecektir.

IŞİD terörünün özgünlüğü

IŞİD öncesinde, 11 Eylül saldırılarıyla birlikte uluslararası terörizmde şiddet eşiği aşılmıştı.³⁸ Terör olaylarındaki “nicel” artışa kıyasla IŞİD’i bu artışın faillerinden niteliksel açıdan farklılıklar taşımaktadır. Bu farklılıkların bir kısmına yukarıda değindik. Bu farklar;

1- Yerleşik bir terör örgütü.

2- İnsan kaynağının önemli bir bölümü kitlesel ve belirli bir disiplin altında bulunuyor. Diğer örgütlerin çoğunda militanlar hücreler halinde ve silahlı eylemler süresince faal bulunuyordu.

38 Nancy K. Hayden, “Terrifying landscapes: understanding motivations of non-state actors to acquire and/or use weapons of mass destruction”, *Unconventional Weapons and International Terrorism içinde*, Editörler Magnus Ranstorp ve Magnus Normark, Routledge, 2009, Oxon ve New York.

3- Gittikçe artan bir hükümrancılık alanı bulunan ve bulunduğu yerde varlığını kökleştiren bir örgüt.

İŞİD'in kendine özgülüğünü anlamak için kendine özgülüğünü bozan ortaklıkları bulunan ve kendisini doğuran örgüt, El Kaide anlaşılmalıdır. Bunun için öncelikle El Kaide'nin kısa tarihçesini sunacağız:

El Kaide Irak'ın tarihçesi

“El Kaide Irak'ın kökenleri cihatçı bir grup olan Tevhid vel Cihat (Birlik ve Cihat) adlı örgütün Ürdünlü militan Ebu Musap El Zerkavi tarafından kurulmasında yatıyor. Bu deneyimli cihatçı önceleri 2001'de Afganistan'dan çekilmesinden sonra Ensar El İslam'la ilişki içerisindeydi. Zerkavi, Irak'ın koalisyon güçleri tarafından işgalinde ortaya çıkan cihat olanaklarını anında fark etti ve Batılı rehinelerin kafalarının halka açık bir şekilde kesimlerinde kişisel olarak da bulunması da dahil aşırı kanlı eylemlere meyliyle hızla nam saldı. 2004'te, Zerkavi örgütünü El Kaide Mezopotamya olarak yeniden adlandırdı ve Usame Bin Ladin'le resmi bir şekilde ittifak kurdu. Zerkavi'nin El Kaide “markası”yla özdeşleşmesi, hem onun ününe kattı hem de dış bağlantılara (sponsorlara) ulaşma araçlarını arttırdı. Aynı şekilde, Afganistan-Pakistan sınırında gizlenen eski El Kaide liderliği Zerkavi bağlantı içerisinde olduğunda, Zerkavi dünyanın en öne çıkan cihatçı savaş alanında El Kaide'nin görünebilir olmasını sağladı. El Kaide ve Zerkavi arasındaki ittifak, El Kaide'nin Zerkavi'nin hiçbir ayırım gözetmeksizin Iraklı sivilleri öldürme rutini sonucu Müslüman kamuoyunu yabancılaştırmasından ötürü öngörülmesi bir şekilde kınamasıyla ortaya çıkan strateji ve taktikler konusundaki ayrılıklar nedeniyle zarar gördü. Bununla beraber ittifak, her iki müttefik için de bırakılmasını göze alınamayacak denli değerli ve Zerkavi'nin ölümünün ardından ciddi bir sorun çıkmadan sürmektedir.”³⁹

Ortak ideolojik harç: Selefilik (Selefi Cihatçılık)

İki örgütün ortaklığının başında benimsenen ideolojik harç yer almaktadır, Selefilik: “*El Kaide'nin çeşitli biçimlerini birleştiren, onlara ilham veren ve onları motive eden ideoloji, Sünni İslam'ın adına Selefi Cihatçılık denen aşırı uçlu bir yorumundan doğmaktadır. 1.2 milyarlık güçlü Müslüman camiasında (Kur'an'ı ve Hz. Muhammed örneğini takip eden insanlar), Sünniler (peygamberin örneğini takip edenler) ve Şiiler (peygamberin örneğini ve damadı Hz. Ali üzerinden devam soyunun örneğini takip edenler) bulunmaktadır. Sünni İslam'ın Selefi versiyonu ise peygam-*

39 Andrew Phillips, “How al-Qaeda lost Iraq”, *Australian Journal of International Affairs*, 63:1, 64-84.

berin zamanında ve onun hemen sonrasında uygulandığına inandıkları haliyle İslam'ı hayata geçirmeyi amaçlamaktadır. Seleflerin bir kısmı Müslümanları dünya çapında birleştirmenin bir yöntemi olarak şiddeti savunmakta, İslam'a ilişkin kendi anlayışlarını yansıtan bir versiyonu dayatmaktadır.”⁴⁰

Bu satırlardan Zerkavi, Bin Ladin ve/veya Bağdadi gibilerinin cihatçı-selefi yorumlarının kendilerine özgü ve yeni olduğu anlaşılmalıdır. Söz konusu aşırı uç yorum oldukça eskidir ve toplumsal-tarihsel dayanaklara sahiptir: “İslam'ın cihatçı ifadeleri doğru düzgün anlaşılmadığında, insanı birçok hataya sürükler. İlkın, İslami cihadın yeni bir ideoloji olduğu ya da Afgan Savaşı (1978-89) bağlamında ortaya çıkan radikal bir akım olduğu inancı vardır. Aslında, radikal eğilim en azından, Ortaçağ hukukçusu Takiyeddin Ahmed İbn Taymiye'ye (1263-1328), 18. Yüzyıl vaizi Muhammed Bin Abdal Vahap (1703-1791) ve modern zamanlardan Hasan El Benna (1906-1949), Mevlana Ebu'l A'la el-Mevdudi (1903-1979), Muhammed İlyas (1885-1944), Seyit Kutup (1906-1966) ve daha pek çoklarına kadar götürülebilir. El Kaide'nin her iki lideri de, Usame Bin Ladin ve Ayman El Zevahiri'nin her ikisi de meşhur ideolojik konuları miras edindiler, yoksula radikal İslam düşüncesinin kurucuları değildiler.”⁴¹

Diğer bir ortaklık İŞİD'i doğrudan Mücahit Şura Konseyleri adlı şemsiye örgütün içerisinde merkezi bir yapı bulunduğu halde şemsiye altındaki örgütlerin inisiyatiflerinin canlı ve yapılarının özerk kalmasıdır. Zira hem bu şemsiye örgüt hem İŞİD hem de esasen hepsinin kökü olan El Kaide bu tür bir şemsiye örgüttür: “21. yüzyılın başlarında, El Kaide'yi altında farklı derecelerde işlev gören birçok terörist grupların bulunduğu bir şemsiye örgüt olarak anlamak mümkündür. Bu gruplar önceleri Pakistan, Irak, Türkiye, Suudi Arabistan, Fas, Endonezya ve diğer Ortadoğu, Asya ve Avrupa ülkelerinin de aralarında bulunduğu 45 ülkede faaliyet göstermişlerdir. Bu örgütlerin birçoğu Usame Bin Ladin'i ve El Kaide'yi taklit etmek için simge ve model olarak görmekte fakat yine de onların cihat söyleminin altında Batı'ya karşı mücadele etmektedirler.”⁴²

Ne var ki burada önemli bir fark da yatmaktadır. Her ne kadar bu üç örgüt de şemsiye örgüt oldukları halde El Kaide'nin “şemsiye” yapısı önemli bir farklılık taşımaktadır, ki bu farklılık sayesinde İŞİD ortaya çıkabilmiştir.

40 Brian Fishman ve James J. F. Forest, “WMD and the four dimensions of al-Qaeda”, *Unconventional Weapons and International Terrorism* içinde, Editörler Magnus Ranstorp ve Magnus Normark, Routledge, 2009, Oxon ve New York.

41 Sudhanshu Sarangi ve David Canter, “The Rhetorical Foundation of Militant Jihad”, *The Faces of Terrorism* içinde, Editör David Canter, Wiley-Blackwell, 2009, Oxford.

42 Arie Perliger ve Ami Pedhazur, *Middle Eastern Terrorism*, Infobase publishing, New York, 2006, s. 91.

El Kaide'nin dört boyutu

El Kaide'nin iyi anlaşılmasının en önemli nedenlerinden biri "El Kaide" ifadesinin her geçtiği yerde bu ifadenin aynı yapıya işaret ettiğinin sınılanmasıdır. Gerçekte "El Kaide" ifadesi Selefi Cihatçı militanlığın birçok farklı biçimine atıfta bulunmak için kullanılabilir. Esasında El Kaide terimi tek başına kullanıldığında El Kaide Merkezine, El Kaide Şubelerine, El Kaide Yereline ve El Kaide Şebekesinden herhangi biri için kullanılıyor olabilir. Brian Fishman ve James Forest'in 2009 yılında yayımladıkları bir çalışma bu ayrımları netleştiriyor:

El Kaide Merkezi: "El Kaide Merkezi "en uzak" düşmana saldırmaya odaklanmaktadır, ki bu en uzak düşmandan kasıt öncelikle ABD ve onun yanı sıra Batı demokrasileridir... El Kaide Merkezi'nin nihai amacı Ortadoğu'daki mürtet hükümetleri yok etmektir."⁴³ Ne yazık ki Fisherman ve Forest'in çalışmaları ABD merkezli propagandanın ve görevlendirmenin defosunu taşımaktadır. ABD ile Ortadoğu'daki "mürtet" (dinden dönmüş) hükümetlerin (Irak ve Suriye) çatıştığı bir ortamda El Kaide Merkezi'nin "en uzak" düşmanının, en öncelikli düşmanının ABD olduğunu söylemek ardından da "nihai amaç"ın söz konusu "mürtet hükümetler" olduğunu söylemek bu defonun kuyrukusudur.

El Kaide Şubeleri: İŞİD'i doğuran yapı tam da bu şube yapılarıdır. İŞİD'in bölgede tercih edilir olmasının nedeni şube yapısının örgütlülüğü ve yerindenliği sayesinde bölgede işlevsel bir konum kazanabilmesidir: "Dünya'da faal bulunan en etkili El Kaide Şubeleri, El Kaide Irak ve El Kaide Müslüman Mağrip'tir. El Kaide Irak dünyadaki en etkin terör örgütüdür. Irak'a özgü küresel ilgiden ötürü El Kaide'nin karmaşık medya operasyonları en çok izlenen operasyonlardır."⁴⁴

İŞİD'in organik kökeni olan El Kaide Irak, salt konumu nedeniyle değil ama aynı zamanda terörü etkin ve hızlı bir biçimde uygulama kapasitesi nedeniyle göz önünde bulunmuştur. El Kaide'nin bu niteliğinin nedenleri ise hala karanlıktadır. Bu niteliklere varabilmelerinin en açık nedeni örgüt üyelerinin en sıcak çatışma bölgelerindeki kamplarda (Irak devletinden katılanların Irak ordusunun askeri operasyonlarında, El Kaide Merkezden katılanların Bin Ladin'in kamplarında, diğerlerininse istihbarat örgütlerinden doğrudan) aldıkları eğitimlerdir. İstihbarat örgütlerinin eğitimleri genelde kolay kolay aydınlatılmayan eğitim türlerindedir. Ancak 2014'ün haziran

43 Brian Fishman ve James J. F. Forest, "WMD and the four dimensions of al-Qaeda", *Unconventional Weapons and International Terrorism* içinde, Editörler Magnus Ranstorp ve Magnus Normark, Routledge, 2009, Oxon ve New York.

44 Brian Fishman ve James J. F. Forest, "WMD and the four dimensions of al-Qaeda", *Unconventional Weapons and International Terrorism* içinde, Editörler Magnus Ranstorp ve Magnus Normark, Routledge, 2009, Oxon ve New York.

ayında bazı medya kuruluşlarının aktardığına göre IŞİD üyeleri Suriye hükümetiyle çarpışmaları için CIA'ya bağlı Ürdün'deki gizli bir üste 2012 yılında eğitildiler.⁴⁵ Tüm bu eğitimlerin sonucunda ve belki buna ek olarak karanlıkta kalan başka nedenlerin de etkisiyle işlevsel bir konum kazanan El Kaide Irak IŞİD'in omurgasını kuracak güce kavuşmuştur. Kullanılan silahlar bu güce işaret etmektedir: “Irak'taki kimyasal silahlar El Kaide Şubelerine CBRN (Kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer) savaşı örneği sunuyor. Bu saldırılar başarılı bir şekilde birçok insanı öldürdüğü halde, çoğu kurbanın ölüm nedeni kimyasaldan çok hareketli patlamaydı. Bu tür saldırılar görece olarak basittir, çoğunlukla kimyasal taşıyan bir tankere bağlanan uydurma patlayıcı aygıtlarıyla yapılır.”⁴⁶

El Kaide şubeleri ve birazdan değinilecek olan El Kaide yerelleri, terörizmin pratiğine ilişkin önemli karakteristiklere sahiptir. Herhangi bir planlı doktrine etme ve beyin yıkama süreçlerine kıyasla daha etkili ve inisiyatifli (elbette istihbari yönlendirmeye de daha açık) yapıların oluşmasına olanak tanıyan bu karakteristikler terör uzmanı Sam Mullins tarafından şu şekilde belirtiliyor:

“... teröriste dönüşme sürecinde kişinin denkleleriyle girdiği planlanmış olanlarından kendiliğinden olan grup etkileşiminin sistematik beyin yıkamadan ve doktrine edilmekten daha hayati bir bileşen olduğu görülmektedir. Dahası, doğrudan yukarıdan aşağıya etkinin yokluğunda kendiliğinden grup etkileşiminin önemi farklı “kendi kendine başlatan” grupların (ideolojik veya uygulamalı bilginin internet üzerinden veya serbestçe dolaşıma girmesiyle ve böylelikle büyük örgütlenmelerle formal bağlara duyulan gereksinimler ortadan kalkmış da olur) ortaya çıkmasıyla katlanmaktadır.”⁴⁷

El Kaide Yerelleri

“Her ne kadar hem El Kaide Merkezi hem de El Kaide Yerelleri sivilere karşı ölümcül saldırılarında başarılı olduysa da bu türden hücreler başarıları ile olduğu kadar hatalarıyla da, Londra ve Glaskov havaalanlarındaki propan bombasını hatırlayalım, fark edilirler. El Kaide Yerel hücrele-

45 Aaron Klein, 17 Haziran 2014, “Blowback! U.S. Trained Islamists Who Joined ISIS”, <http://www.wnd.com/2014/06/officials-u-s-trained-isis-at-secret-base-in-jordan/>, Erişim tarihi: 17 Eylül 2014.

20 Haziran 2014, “US trained ISIL terrorists at secret Jordan base: Report”, <http://www.presstv.com/detail/2014/06/20/367852/us-trained-isis-at-secret-jordan-base/>, Erişim tarihi: 17 Eylül 2014.

46 Brian Fishman ve James J. F. Forest, “WMD and the four dimensions of al-Qaeda”, *Unconventional Weapons and International Terrorism* içinde, Editörler Magnus Ranstorp ve Magnus Normark, Routledge, 2009, Oxon ve New York.

47 Sam Mullins, “Terrorist Networks and Small Group Psychology”, *The Faces of Terrorism* içinde, Editör David Canter, Wiley-Blackwell, 2009, Oxford.

ri genellikle El Kaide Merkezine veya El Kaide Şubelerine kıyasla çok daha az kaynağa ve çok daha az uzmanlığa sahiptir. El Kaide Yerel, El Kaide Merkezin küresel perspektifine uyum sağlamaya çalışır, ne var ki hali hazırdaki saldırılar Irak'ta savaşla ilişkilendirilmektedir. Yine de yurtdışında yaşayan Selefî Cihatçı uzmanlar arasında Batılı devletlere saldırmanın teolojik kabul edilebilirliği konusunda bir takım tartışmalar yapılmaktadır. Londra'da yaşayan etkili bir Suriyeli vaiz olan Ebu Beşir El Tartusi hem intihar bombalamalarına hem de İngiliz 'ev sahiplerine' yapılan Selefî Cihatçı saldırıların kabul edilebilirliğine karşı konumlanmıştır.”⁴⁸

“Stratejik bir bakış açısından, El Kaide Yerel'in bir hücreyi büyük bir CBRN saldırısından sonra içerisinde bulunduğu hedef toplum bünyesinde faal kalması çok düşük bir ihtimaldir. Öte yandan, uzun zaman sürecek bir korku yaratmak için tasarlanmış kimyasal veya biyolojik silahı kullanan düşük düzeyli bir kampanyayı sürdürmek mümkündür.”⁴⁹

El Kaide Şebekesi

“Herhangi bir askeri örgütlülükle bağı bulunmayan El Kaide destekçileri taktiksel eğitimden ve lojistik destekten yoksun oldukları için çok sınırlı bir operasyonel tercih aralığına sahiptirler. Stratejik etkilerini bir saldırının stratejik maliyetlerini azaltarak optimize etmeyi amaçlayan bir istekten çok, bir El Kaide Şebekesi hücreleri muhtemelen bulabileceği herhangi bir kaynaktan yararlanmaya çalışacaktır. El Kaide Şebekesi hücrelerinin stratejik dinamikleri El Kaide Yerellerininkine benzemektedir, elbette söz konusu örgütlerin taktik kapasitelerine sahip olmadıkları kaydıyla. El Kaide Merkezinin, şubelerinin ve hatta bazı yerellerinin kendi fiziksel ve psikolojik etkilerini arttırmaya dönük karmaşık bir planı hayata geçirmeleri mümkünken, El Kaide şebekesi karmaşıklığı olabildiğince azaltmaya çalışacaktır. Bu bir CBRN saldırısının yapılamayacağı veya böyle bir saldırının etkili olmayacağı anlamına gelmez. El Kaide'yi ideolojik nedenlerle destekleyen bir kimya mühendisinin oldukça tehlikeli ve potansiyel olarak bir hayli ölümcül saldırılar yapabileceği düşünülmelidir.”⁵⁰

Silahları nereden buluyorlar? Eğitimleri nasıl?

İŞİD'in sahip olduğu silahlara ilişkin bazı bilgi kaynaklarımız bulunmaktadır. Bunlardan bir kısmı sanal ortamdaki kişisel yazılı ve sözlü pay-

48 Brian Fishman ve James J. F. Forest, “WMD and the four dimensions of al-Qaeda”, *Unconventional Weapons and International Terrorism* içinde, Editörler Magnus Ranstorp ve Magnus Normark, Routledge, 2009, Oxon ve New York.

49 Brian Fishman ve James J. F. Forest, “WMD and the four dimensions of al-Qaeda”, *Unconventional Weapons and International Terrorism* içinde, Editörler Magnus Ranstorp ve Magnus Normark, Routledge, 2009, Oxon ve New York.

50 Brian Fishman ve James J. F. Forest, “WMD and the four dimensions of al-Qaeda”, *Unconventional Weapons and International Terrorism* içinde, Editörler Magnus Ranstorp ve Magnus Normark, Routledge, 2009, Oxon ve New York.

laşımlardır, bir diğeri sanal ortamdaki görsel-multimedia paylaşımlardır ve son olarak çatışmalarda elde edildiği belgelenen silahlara ilişkin çok taraflı raporlardır (birçok tarafça doğruluğu kabul edilen raporlardır). Bunlardan ilki çok güvenilir değildir: “İlginçtir, 2007'nin ilk çeyreğinde Iraklı kamyon bombalamalarındaki sözümona klor kullanımı, medyada büyük yer bulduğu halde şimdi konu edilmemektedir. Gelgelelim, akılda tutulmalıdır ki Irak'ta bulunan hiçbir Cihatçı örgüt bugüne dek resmi olarak bu tür bombaların kullanıldığını kabul etmemiştir. Sanal cihatçıların ilgilendikleri oranda, Mücahitlerin halihazırda uyguladıkları bir taktiktense, sözde “klor bombaları”, IŞİD'in ününü büyütmek isteyenlerin propagandasının bir parçası olarak görülmelidir.”⁵¹

İkinci tür bilgi kaynağına örnek olarak Hamad Awidat adlı muhabirin 23 Eylül 2014'te sosyal paylaşım sitelerinde paylaştığı ve IŞİD militanlarının ellerinde ağır makineli silahlarla, İsrail komandolarının kontrolündeki Golan tepelerinde görüldükleri görüntüler verilebilir. Sonuncu bilgi kaynağına örnek olarak silah uzmanlarından aktarılan şu bilgiyi verebiliriz: “Suriye’de, IŞİD silahları hem diğer asi gruplardan hem de hükümetten elde etmiştir. Irak’ta, askeri teçhizatı ordudan sağlamıştır.”⁵²

Çok taraflı raporların hazırlanmasında önemli çalışmaları olan CAR (Conflict Armament Research- Çatışma Silahlanma Araştırma) adlı araştırma kuruluşunun elde ettiği raporun ayrıntılarına göre IŞİD'in elinde bulunan silahlar uluslararası ölçekte lojistik desteğe işaret etmektedir.⁵³:

“Yeni bir rapora göre, IŞİD ‘önemli miktarlarda’ ABD yapımı silahları terör alanını Ortadoğu’da yaymak için kullanıyor. Bu rapor Londra merkezli araştırma grubu olan CAR adlı araştırma grubunun Irak ve Suriye’de yaptığı araştırmalarla düzenlenmiştir. IŞİD’in ABD askeri teçhizatını kullandığı bir süredir bilinmekteydi, fakat CAR’ın çalışması hükümet olmayan yapıların yaptığı, terörist grup IŞİD’in konuşlandığı teçhizatı ayrıntılı bir biçimde kayda geçiren ilk çalışmadır. Amerikan yapımı M16A4 suikast tüfeği Ortadoğu’da IŞİD tarafından ele geçirildikten sonra CAR tarafından kayda geçirilmiştir. M79 90 milimetrelik tanksavar roketler IŞİD kuvvetlerinden Suriye’de ele geçirildi. Çin yapımı PKM model M80 makineli silah IŞİD tarafından kullanılmaktadır. IŞİD tarafından kullanılan küçük

51 Anne Stenersen, “Al-Qaeda’s thinking on CBRN: a case study”, *Unconventional Weapons and International Terrorism* içinde, Editörler Magnus Ranstorp ve Magnus Normark, Routledge, 2009, Oxon ve New York.

52 Charlotte Alfred, 30 Ağustos 2014, “Weapons Expert Warns About ISIS Militants”, http://www.huffingtonpost.com/2014/08/30/isis-weapons_n_5725418.html, Erişim tarihi: 17 Eylül 2014.

53 Uluslararası ölçekte lojistik desteği salt askeri alana indirgemek yanlış olacaktır. Örneğin sağlık hizmetleri alanında bu tür bir destek söz konusu olabilir: CHP’nin Grup Başkanvekili Muharrem İnce, TBMM’de elindeki görüntülerle birlikte IŞİD komutanı Ebu Muhammed’in Hatay Devlet Hastanesi’nde 16 Nisan 2014’te tedavi aldığını açıkladı.

silahlar ise Amerikan M16A4 suikast tüfekleri ve XM15 yarıotomatik tüfeklerdir. IŞİD'in kullandığı diğer silahların arasında Suudi Arabistan tarafından verilen Özgür Suriye Ordusu'na M79 90 milimetrelilik tanksavar roketler, Çin yapımı M80 genel amaçlı makineli silah ve bir Hırvat Elmech dürbünlü tüfek bulunuyor.”⁵⁴

Bunca ayrıntılı bilgiye rağmen IŞİD'in silahlanması konusunda doğrudan hedef gösteren bilgileri Batı basınında bulamıyoruz. İran devletine bağlı **Press TV**'nin aktardığına göre IŞİD'i silahlandıran ABD'dir. **Press TV**'nin haber kaynağı ABD senatosundan⁵⁵:

Senatör Rand Paul'ın söylediğine göre ABD hükümeti Suriye'deki IŞİD militanlarını silahlandırmakta ve ABD müttefikleri de onları finanse etmektedir. Paul'ün söylediğine göre ABD'nin İran Körfezindeki iki büyük müttefiki Suudi Arabistan ve Katar terörist grubu finanse etmektedir. ABD finansmanı ve desteğine ilişkin, özellikle ABD'nin IŞİD üzerindeki istihbari ve bombalama amaçlı uçuşlarından sonra akıllara gelebilecek “neden” sorusuna ilişkin bir tartışma yürütmek anlamlı olabilir. Ancak bu yazının özü bu “neden” sorusuna odaklanmaktan çok doğrudan “destek, finansman, plan ve tasarım” olgularına odaklandığından kısa bir notla geçiştireceğiz. ABD ve genel olarak Batı bu denli vahşi eylemlere bulaşan “İslami” terör örgütlerini neden destekliyor? ABD'nin terör ve savaş siyasetlerinin ciddi bir muhalifi olan Dr. Kevin Barrett'in bu soruya yanıtı net⁵⁶:

Batı ne diye bu en korkunç, en kanlı “İslamcı terör” gruplarını destekliyor hatta yaratıyor? Polisin eylemcilerin arasına provokatörleri yerleştirme nedeniyle aynı nedenden ötürü: Grupları bozguna uğratıp, halkı arkasına almak ve polisin onları yok etmesini sağlamak için. Barrett'in yanıtının eksik yanını da tamamlayalım. Normal koşullarda söz konusu polisi orada istemeyen bir halkın “polisi çağırması”nın ve polisin varoluş nedenini zihninde yeniden üretmesinin de sağlanacak olması provokatörlerin desteklenmesinin önemli bir nedenidir.

Kimden terörist olur? Terörist nasıl olunur?

Uygulanan şiddet eylemlerinin bünyesindeki vahşet ve eylemlerin gerçekleştiği coğrafyaya ilişkin genel geçer yargılar nedeniyle IŞİD'e katılan teröristlerin, özellikle de üst kademe kişilerin geçmişte yoksulluk çekmiş

54 Ted Thornhil, 9 Eylül 2014, “ISIS arm themselves with US-made military hardware to wage jihad across Middle East”, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2749197/ISIS-arming-US-military-hardware-wage-jihad-Middle-East-seizing-weapons-Syrian-rebels-Iraqi-soldiers.html>, Erişim tarihi: 17 Eylül 2014. Bu silahların bazılarının görselleri için bkz. <http://www.buzzfeed.com/mikegiglio/11-photos-of-us-weapons-used-by-isis-and-some-rockets-from-a#20alr5r>.

55 <http://www.presstv.ir/detail/2014/06/22/368155/rand-paul-us-arming-isis-terrorists/>, Erişim tarihi: 17 Eylül 2014.

56 Dr. Kevin Barrett, “ISIS “too extreme for al-Qaeda”, <http://www.presstv.ir/detail/2014/02/07/349703/isis-too-extreme-for-alqaeda/>, Erişim tarihi: 17 Eylül 2014.

ve eğitimsiz kişilerden oluştuğu kanısı kabul görmektedir. Bu kanıyı birçok örnekle doğrulamak mümkün olsa da olgulara ve terör pratiklerinin geneline bakıldığında şiddet eğilimi ile yoksulluk ve/veya cehalet arasında doğrudan bir ilişki olmadığı gibi çoğu zaman ilişki ters yöndedir. Yoksullukla terörizm arasında sanıldığı türden doğrudan bir bağlantının olmadığı Alan B. Krueger tarafından işlenmektedir: “*Aslında, önde gelen ve iyi niyetli dünya liderlerinin, uzmanların [yoksullukla terörizm arasındaki] bağlantıyı herhangi bir ampirik temel olmaksızın kurmaları bana çok ilginç geliyor. Bugün elimizdeki sayısız kanıtla göre eğitim ve yoksulluğun terörizmdeki etkisi dolaylı, karmaşık ve büyük olasılıkla çok zayıftır.*”⁵⁷

İntihar saldırılarına ve şiddet eylemlerine verilen destekle eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ilişkin yapılan bir araştırmanın sonuçlarını Krueger şu şekilde yorumluyor: “*Yüksek gelirli insanların intihar bombalamalarını meşru görmemeye eğilimli olduklarına dair herhangi bir veri*⁵⁸ *bulunmamaktadır. Türkiye’de bu türden saldırıları haklı görenlerin yüksek gelirli-lerden oluştuğu görülmektedir. Ürdün ve Pakistan’da gelir düşüklüğüyle intihar bombalamalarının meşru görülmesi arasında zayıf bir bağlantı bulunmaktadır.*”⁵⁹

Söz konusu destek İsrail’e yönelik saldırılar ilişkin sorgulandığında çok daha artmaktadır: “[İsrail karşıtı şiddet eylemlerine Türkiye, Ürdün, Pakistan gibi ülkelerde verilen] destek öğrenciler arasında yüzde 90’ı bulmaktadır. Bu bulgu, şayet öğrencilerin en radikal grubunu temsil ettiği düşünülürse çok şaşırtıcı değil. Akılda tutulması gereken diğer bir bilgi ise bu öğrencilerin 18 yaşında veya daha büyük olduklarıdır ki bu onların yüksek öğrenim öğrencileri olduğuna işaret etmektedir.”⁶⁰

“*Bunlara ek olarak, intihar bombacılarının neredeyse yüzde 60’ı, toplumun yüzde 15’inin lise derecesinin altında olduğu halde, lise derecesinden yüksek dereceden mezundur. Bu rakamlar şaşırtıcı değildir çünkü, bu verilerin toplandığı iki örgüt olan hem Hamas hem de Filistin İslami Cihad örgütleri militanlarını üniversite kampüslerinden kazanıyorlar. Bu militanlar orta veya daha üst sınıfların ailelerinin çocuklarından oluşuyor.*”⁶¹

Eğitimle şiddet eylemlerine destek arasında ilişki kurulmasını sağlayan ampirik verilere ilişkin kuşuklara karşı bu olgunun ardındaki mantık şu şekilde işleyebildiğini söylemek sanırım yararlı olacaktır: “*Burada sürekli tekrarlanan bir motifi görüyoruz: Her ne kadar düşük sosyoekonomik statüye veya düşük düzeyli eğitime sahip kişiler teröre katılma konusunda dü-*

57 Alan B. Krueger, *What Makes a Terrorist*, Princeton University Press, 2008, New Jersey, s. 17.

58 Pew Global Attitudes Project, 2004 adıyla yapılan araştırmanın verilerine gönderme yapıyor.

59 Alan B. Krueger, *What Makes a Terrorist*, Princeton University Press, 2008, New Jersey, s. 26.

60 Alan B. Krueger, *What Makes a Terrorist*, Princeton University Press, 2008, New Jersey, s. 31.

61 Alan B. Krueger, *What Makes a Terrorist*, Princeton University Press, 2008, New Jersey, s. 35.

şük fırsat maliyetine sahip olsa da düşük gelirli maddi kazançları, belki de gereksinimleri yüzünden, ideolojik hedeflerden üstün tutuyorlar. Kamuoyu anketlerinde ya da oylamalarında gördüğümüz gibi iyi durumda olan ve daha iyi eğitim almış kişiler aşırı uçlara sürüklenebildiği sonucuna varabiliriz. Daha az eğitilmiş kişilerse bir görüşe sahip olmamaya eğilimlidirler. Daha eğitilmişler oy kullanmaya daha çok eğilimlidirler. Daha eğitilmiş ve daha yüksek gelirli kişiler oy kullanmada daha fazla fırsat maliyetine sahiptirler. Ancak bu onları oy kullanmaktan alıkoymaz, bunun nedeni muhtemelen o verme sürecine inanmaları ve bilgilenip görüş oluşturmalarının onlar için daha kolay olmasıdır. Daha eğitilmiş kişiler için bilgi edinmek daha ucuz ve daha kolaydır. Aynı zamanda görüşlerine daha fazla güveniyorlar ve bu da onları aşırı uçlara götürebiliyor.”⁶²

Görüldüğü gibi şu veya bu şekilde tanık olduğumuz vahşet eylemlerini yapan kişilerin akıl sağlığıyla ilgili sorunları olması, eğitimsiz veya yoksul olmaları gerekmemektedir. Esasında, uygulanan siyasetlerin, hedeflerin bütününe bakıldığında şiddetin işlevi ve araçsallığı ortadadır. Sürekli olarak uygulanan şiddet toplumun belirli bölümlerinin rızasının üretimi için işkence gibi bir işlev görmektedirken, bir yandan da uluslararası toplum nazırında bölgeye askeri müdahale için gerekçelerin üretilmesi için olumlu bir iklim yaratmaktadır. Şiddetin işkence olarak kullanımını daha iyi anlayabilmek için şu tunç yasasını anımsamakta yarar var: İşkencenin nihai işlevi güç yanılması üretmektir.⁶³ Üretilen güç yanılması süreklilik kazandığında varlığını sürdürmek isteyen kitlelerde rıza üretimini kolaylaştırmasının yanı sıra şiddetin uygulayıcılarının kararlılığını pekiştirmektedir.

Nedensellik ve olgular sınavda

Andrew Phillips'in 2009 yılında yayımlanan “How al Qaeda lost in Iraq” (El Kaide Irak'ta nasıl kaybetti) başlıklı makalesinde El Kaide'nin (daha doğrusu El Kaide Irak adlı örgütün, bu örgüt El Kaide'nin yerel adlarla faaliyet yürüten ve merkezi El Kaide'den farklı olarak yerel kuvvetlerle daha yoğun ilişkileri olan ayrı bir örgüt gibi değerlendirilebilir) Irak'ta başarısız olma nedenleriyle şimdilerde IŞİD'in “başarılı” olma (yayımla, etkili olma) nedenleri arasında büyük bir paralellik var:

“El Kaide Irak'ın mağlubiyetinin ideolojik katılığına, ölçüsüz ve ayrımsız şiddet tutkusuna ve içinde bulunduğu toplulukların hassasiyetlerine ve siyasi çıkarlarına uyum sağlamadaki mutlak hoşnutsuzluğuna yıkılabileceğini düşünüyorum. Dahası, istisnai olmanın çok ötesinde, El Kaide'nin Irak'taki yerel müttefikleriyle ilişkilerini doğru ele alamayışı İslam dünya-

62 Alan B. Krueger, *What Makes a Terrorist*, Princeton University Press, 2008, New Jersey, s. 47.

63 Nicholas Onuf, “Rules for torture”, *War, Torture and Terrorism*, Editörler Anthony F. Lang, Jr. ve Amanda Russell Beattie, Routledge, New York, 2009, s. 36.

sındaki çelişmelerinde bulunmasında öteden beri görüldüğü gibi içinde bulunduğu toplulukları ötekileştirme eğiliminin son örneğini temsil ettiğini görüyorum. Yaptığım analizler, El Kaide'nin ideolojik aşırılığının kırılabilirliği için hayati bir nokta olduğunu ve küresel cihatçıların yüksek dozda çelişmelerin sürdüğü ortamlarda bile içerisinde buldukları topluluklardan ayırmanın mümkün olduğunu doğrulamaktadır.”⁶⁴

Andrew Phillips, Batı merkezli düşüncesinden ve El Kaide'nin ideolojik bir merkezleşmenin ürünü olduğu yanılığısından hareketle El Kaide'ye atfedilen katı Selefi İslam anlayışının örgüt içerisinde bir bölünme ortamı yaratacağını düşünmektedir. Oysa, ne El Kaide ideolojik bir merkezleşmenin ürünüdür ne de bu türden bir yorum El Kaide'de bölünmeye yol açmaktadır. Pratiğe baktığımızda El Kaide'deki tüm yarımalar taktikler temelinde gerçekleşmiş, bunun ötesindeki yarımalar veya kırılmalar örgütün gücünün veya örgüte verilen lojistik desteğin azalmasının sonucu yaşanmıştır. El Kaide ve benzeri örgütlerin, söz gelimi IŞİD'in, “ideolojik” katılığını terk edip daha kucaklayıcı ve ılımlı bir yorumu benimsemesi durumunda bu türden yarımaları ve zayıflamaları yaşamayacağını düşünenlerin bölgede ne tür alternatiflerin bulunduğunu göz önünde bulundurmadıkları ortadadır. IŞİD, bölgede bir boşluğu doldurmaktadır. Ancak IŞİD'in ve benzerlerinin ılımlı yorumlara yelken açtıklarında, halihazırda farklı kültürleri, etnik yapıları ve dahası farklı dinleri bir arada yaşatabilen Suriye ve Irak gibi devletlerle baş etme şansı yoktur. Dolayısıyla, IŞİD'in veya benzerlerinin bu tür bir reformla bölgede başkalaşarak farklı olanları kapsayıcı bir siyaset izleme olanağı yoktur.

Phillips, El Kaide'nin gücünün formülünü çözdüğü satırlarına odaklanıp Batı merkezli düşünce şemasını terk ettiğinde gerçekliğe daha çok yaklaşmaktadır: *“Aralarında en meşhum ifadesini bulan El Kaide'nin de yer aldığı Selefi cihatçılığı Selefililiğin puritan ahlakıyla cihatçılığın şiddete dayalı eylem biçimini ve varoluşsal dövüşkenliğini birleştirmektedir. El Kaide örneğinde, bu ideolojik vaatler, islam dünyasındaki mürtet rejimlerin yıkılması, egemen devletlerin halihazırda varolan uluslararası düzeninin yok edilmesi ve ümmetin yeniden tesis edilmiş bir Halifelik altında birleştirilmesini nihai hedefleri olarak gören oldukça özel bir büyük strateji bünyesinde birleşmektedir.”⁶⁵*

Şiddet ve yıkım arasında önemli bir fark bulunmaktadır. IŞİD'in sanal ortamlarda rekor kıran paylaşımlara konu olan şiddet eylemleri El Kaide'ye atfedilen İkiz Kuleler saldırısının yanında çok daha az katastrofik şiddet ör-

64 Andrew Phillips, “How al-Qaeda lost Iraq”, Australian Journal of International Affairs, 63:1, 64-84.

65 Andrew Phillips, “How al-Qaeda lost Iraq”, Australian Journal of International Affairs, 63:1, 64-84.

nekleridir. IŞİD, terör kavramının içlemine uygun olacak şekilde etrafa korku salmaya dönük bir şiddet uygulamaktadır. Ancak henüz kitle imha silahlarının katastrofik bir biçimde kullanıldığına tanık olmuyoruz. Daha önce içerisinde buldukları Özgür Suriye Ordusu'nun Suriye devletine karşı yürüttüğü isyan sırasında kullanılan kimyasal silahlar dışında yığınların üzerinde kitle imha silahları kullandıkları bulgulanmamıştır.

IŞİD'i özgün kılan temel unsurlardan biri uyguladıkları “sıradan” şiddeti (“sıradan” dememizin nedeni uygulanan şiddetin, dozunu düşük bulmamız değil, sunulduğu biçimiyle hemen her gün olan, olağanlaşmış bir şiddet biçimi haline gelmiş olmasıdır) içeriden sızmalar biçiminde değil de apaçık bir propaganda faaliyeti olarak teşhir etmeleridir.

Diğer bir unsur ise belirli önemli siyasal-askeri hedefleri vurmakla kalmayıp oldukça geniş bir bölgeyi (birçok ülkenin yüzölçümünden geniş bir alanı) zapt edip bu bölgeye yerleşmeye çalışmalarıdır. Bununla da kalmayıp yerleştikleri bölgeden elde etmeyi umdukları insan kaynağını, salt askeri yöntemlerle değil ama bir devlet düzenine dayanan rıza üretme mekanizmalarıyla kullanmaya çalışmalarıdır. İnsani yardım adı altında yaptıkları hizmetlerin belki de en önemli hedefi işte bu kendilerine özgü (diğer terör örgütlerinin aksine) insan malzemesine ulaşma biçimlerini sürekli hale getirmektir.

Sonuç

Bu yazıda ABD'ye yakın kaynaklardan hareketle IŞİD'in tarihi, yapısı, künyesi, amaçları, mevcut durumu ve gücü ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede somut verilerin sağladığı dayanakların ötesinde yorumlardan kaçınılmıştır. Ancak IŞİD'in, üstlendiği tarihsel-kültürel-siyasal mirasın da etkisiyle, sınırlılıklarını, gelecek stratejilerini bu veriler ışığında yorumlama ve çözümleme adımlarından kaçınılmamıştır.

Görüldüğü üzere, IŞİD kendinden önceki örgütlerin uyguladığı terörden ve sahip oldukları yapıdan hem nicel hem de nitel olarak farklılaşmaktadır. IŞİD'in kendine özgü olduğu sayesinde belirli bir güce eriştiği muhakkaktır. Ancak yine bu kendine özgü karakteristikleri nedeniyle genişlettiği hükümlerlik alanında kendine yeter, sürekli bir güç olma şansı yoktur. Bölgedeki varlığı kendisini oraya yerleştiren konjonktürün ve güçlerin devamlılığına bağlıdır. Bu devamlılığın en önemli gerekenlerden biri olan ABD ve İsrail ile ilişkilerin örtülülüğü şimdiden ortadan kalkmakta, Suriye, Irak ve İran devletlerinin bölgeye ilişkin istihbari bilgilerinin de etkisiyle gün geçtikçe daha da alenileşmektedir. Alenileşme o dereceye varmıştır ki ABD senatosunda bu aleniyet ve söz konusu ilişkiler sorgulanmaktadır.

İŞİD'e karşı operasyon adı altında uygulanacak ABD stratejilerinin açmazları yine ABD kaynaklarına ilişkin sunulmuştur. Bu açmazların nihai hedefe ulaşmada birer engel olduğu şüphe götürmese de kısa vadeli hedefler açısından henüz bir tıkanmaya yol açmadığı unutulmamalıdır. İŞİD'e ve uygulanacak stratejilere ilişkin kimi projeksiyonlar yapılsa da yazının sınırları açısından İŞİD'e ve onu yaratan ve devamlılığını sağlayan koşullara odaklanılmış ve bu koşulların çözümlenmesinin izin verdiği ölçüde geleceğe ilişkin bazı öngörülerde bulunulmuştur.

Kaynaklar

- Alan B. Krueger, *What Makes a Terrorist*, Princeton University Press, 2008, New Jersey.
- Andrew Phillips, "How al-Qaeda lost Iraq", *Australian Journal of International Affairs*, 63:1, 64-84.
- Anne Stenersen, "Al-Qaeda's thinking on CBRN: a case study", *Unconventional Weapons and International Terrorism* içinde, Editörler Magnus Ranstorp ve Magnus Normark, Routledge, 2009, Oxon ve New York.
- Arie Perliger ve Ami Pedhazur, *Middle Eastern Terrorism*, Infobase publishing, New York, 2006.
- Brian Fishman ve James J. F. Forest, "WMD and the four dimensions of al-Qaeda", *Unconventional Weapons and International Terrorism* içinde, Editörler Magnus Ranstorp ve Magnus Normark, Routledge, 2009, Oxon ve New York.
- Charles C. Caris ve Samuel Reynolds, "ISIS Governance in Syria", *Middle East Security Report 22* [Orta Doğu Güvenlik Raporu 22], Temmuz 2014, ISW [Institute for the study of war], Washington (ISW adlı enstitü Kimberly Kagan adlı askeri uzmanın başkanlık ettiği ve birçoklarınınca ABD'nin "en şahin" kurumlarından biri olarak görülen bir think-tank kuruluşudur. Çalışma alanları özel olarak Afganistan ve Ortadoğu'dur. Söz konusu bölgelerde etkin bir ABD'den yanadır).
- Elaine Scarry, *The Body in Pain: The Making and Unmaking of the World*, Oxford University Press, New York, 1985.
- Home Office (UK), "Proscribed Terrorist Organisations", Ağustos 2014. İngiltere'nin İçişleri Bakanlığınca hazırlanan 2014 Ağustosuna ait Yasaklı Terör Örgütleri raporu.
- Joseph Holliday, "Syria's Armed Opposition", *Middle East Security Report 3*, Mart 2012, Washington.
- J. Millard Burr ve Robert O. Collins, *Alms for Jihad*, Cambridge University Press, 2006, Cambridge.
- Kenneth Katzman, "Iraq: Post-Saddam Governance and Security", CRS [Congressional Research Service] Report for Congress, Congressional Research Service, 2007: ABD Kongre üyelerine "Irak: Saddam Sonrası İdare ve Güvenlik" başlıklı rapor.
- Kimberly Kagan, Frederick W. Kagan ve Jessica D. Lewis, "Defeating ISIS", *Middle East Security Report 23*, Eylül 2014, Washington.
- Nancy K. Hayden, "Terrifying landscapes: understanding motivations of non-state actors to acquire and/or use weapons of mass destruction", *Unconventional Weapons and International Terrorism* içinde, Editörler Magnus Ranstorp ve Magnus Normark, Routledge, 2009, Oxon ve New York.
- Nicholas Onuf, "Rules for torture", *War, Torture and Terrorism*, Editörler Anthony F. Lang, Jr. ve Amanda Russell Beattie, Routledge, New York, 2009
- Sam Mullins, "Terrorist Networks and Small Group Psychology", *The Faces of Terrorism* içinde, Editör David Canter, Wiley-Blackwell, 2009, Oxford.
- Sudhanshu Sarangi ve David Canter, "The Rhetorical Foundation of Militant Jihad", *The Faces of Terrorism* içinde, Editör David Canter, Wiley-Blackwell, 2009, Oxford.